

Οι διαπολιτισμικές διαφορές στο μάθημα μετάφρασης ελληνικών – κινεζικών μέσω των έργων του Καζαντζάκη

Jingjing Hu*

Εισαγωγή

Ας αρχίσουμε με λίγα λόγια από την διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας στην Κίνα της οποίας η ιστορία είναι μακρόχρονη. Το αποτέλεσμα όμως δεν είναι καλό. Οι Κινέζοι σπουδαστές και οι διδάσκοντες έρχονται όμως αντιμέτωποι με αρκετές δυσκολίες στην εκμάθηση, την εφαρμογή και στη διδασκαλία της γλώσσας αυτής σε ένα μην αγγλόφωνο περιβάλλον λόγω της μεγάλης διαφοράς μεταξύ των δύο γλωσσών.

Η ιστορία της διδασκαλίας της αγγλικής γλώσσας στην Κίνα χρονολογείται από τον 19^ο αιώνα. Από την αρχή του 20^{ου} αιώνα το μάθημα της αγγλικής άρχισε να γίνεται υποχρεωτικό μάθημα στο σχολείο, ενώ από το 1983 ο βαθμός της αγγλικής γλώσσας μαζί με τους βαθμούς της κινεζικής και των μαθηματικών υπολογίζεται στις εξετάσεις εισαγωγής στο πανεπιστήμιο. Έτσι για τους περισσότερους μαθητές ο σκοπός της εκμάθησης της αγγλικής γλώσσας είναι να συμμετάσχουν στις εξετάσεις όχι η καθημερινή επικοινωνία. Πριν από την μεταρρύθμιση της διδασκαλίας της αγγλικής, για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα ο σκοπός διδασκαλίας της αγγλικής ήταν, σύμφωνα με το Εθνικό Εκπαιδευτικό Περίγραμμα, η βασική εξάσκηση της κατανόησης του προφορικού και του γραπτού λόγου καθώς και της παραγωγής του γραπτού και του προφορικού λόγου, με έμφαση στην κατανόηση και την παραγωγή του γραπτού λόγου. Με βάση τον σκοπό αυτό, οι διδάσκοντες χρησιμοποιούσαν κυρίως την μέθοδο γραμματικής – μετάφρασης στο μάθημα, δηλαδή δίδασκαν κυρίως τη γραμματική, το συντακτικό και το λεξιλόγιο. Στο ΑΕΙ εξακολουθούσε να χρησιμοποιείται η παραδοσιακή μέθοδος διδασκαλίας στο μάθημα της αγγλικής με αποτέλεσμα ότι οι φοιτητές δυσκολεύονταν στην επικοινωνία στη μελλοντική τους δουλειά.

* Η Jingjing Hu είναι λέκτορας νεοελληνικών σπουδών από το Πανεπιστήμιο Διεθνών Σπουδών της Σαγκάης. Η συμμετοχή της με ανακοίνωση στο Ε΄ Πανευρωπαϊκό Συνέδριο της EENS πραγματοποιήθηκε με την οικονομική υποστήριξη του ίδιου Πανεπιστημίου. Το τελευταίο δημοσίευσμά της είναι «Η επίδραση της ελληνικής γλώσσας στην κινεζική» στο: Καναράκης Γεώργιος (Επιμ.), *Η διαχρονική συμβολή της ελληνικής σε άλλες γλώσσες*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση 2014. Email: sontorini@gmail.com

Η διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στην Κίνα άρχισε από το 1972 η οποία δανείζεται πολύ συχνά τις μεθόδους διδασκαλίας της αγγλικής. Τον περασμένο αιώνα το διδακτικό υλικό ήταν περιορισμένο και παλιό. Έλειπαν τα ακουστικά και οπτικά υλικά με αποτέλεσμα ότι οι φοιτητές δεν είχαν αρκετές ευκαιρίες να εξασκούν την προφορική και ακουστική ικανότητά τους. Εξάλλου, λόγω της δυσκολίας της νεοελληνικής γλώσσας και της διαφοράς της από την κινέζικη, οι διδάσκοντες και οι φοιτητές έδιναν μεγάλη έμφαση στην εξάσκηση της γραμματικής γράφοντας πολλές ασκήσεις μετά το μάθημα. Η έλλειψη του ελληνο-κινεζικού λεξικού προκάλεσε ακόμα μεγαλύτερα προβλήματα στην εκμάθηση και την μετάφραση μεταξύ των δύο γλωσσών. Η παραδοσιακή μέθοδος δεν ικανοποιεί πια τη ζήτηση της εποχής.

Αφού το Υπουργείο Παιδείας της Κίνας ξεκίνησε επίσημα από το 2003 το *Πρόγραμμα Μεταρρύθμισης Προπτυχιακής Εκπαίδευσης στο ΑΕΙ* επηρεάστηκε και η διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας – της λεγόμενης ασυνήθους διδασκόμενης γλώσσας στην Κίνα. Έμφαση δίνεται στην καλλιέργεια της ικανότητας σύνθετης εφαρμογής της νεοελληνικής γλώσσας, ιδιαίτερα της κατανόησης και παραγωγής του προφορικού λόγου αντί για το γραπτό λόγο. Παράλληλα, για να πραγματοποιηθεί ο ανωτέρω στόχος οι διδάσκοντες προτιμούν να χρησιμοποιήσουν στο μάθημα την επικοινωνιακή μέθοδο, καθώς και πιο σύγχρονο διδακτικό υλικό με στόχο να καταρτίζονται φοιτητές με επικοινωνιακή δεξιότητα. Εδώ και δέκα χρόνια το αποτέλεσμα της μεταρρύθμισης είναι φανερά θετικό.

Στην συνέχεια, η προσοχή άρχισε να συγκεντρώνεται όχι μόνο στο ζήτημα της παραγωγής αλλά της σωστής και γνήσιας παραγωγής του προφορικού λόγου. Πώς να αποφύγουν οι φοιτητές τον κινέζικο τρόπο σκέψης, πράγμα που προκαλεί μερικές φορές αστείες και παρανοήσεις. Μια μεγαλύτερη κατανόηση των διαφορών μεταξύ της κινέζικης και μιας ξένης κουλτούρας μπορεί να συνεισφέρει στη μείωση των προβλημάτων επικοινωνίας. Ένας καινούργιος προσανατολισμός της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών στην Κίνα εμφανίζεται, με τον οποίο οι παιδαγωγοί επιδιώκουν να καταρτίζουν φοιτητές με γλωσσική, διαπολιτισμική, φιλολογική ικανότητα καθώς και ερευνητική ικανότητα του πολιτισμού και της κοινωνίας¹. Αυτή τη στιγμή πιο

¹ (SUN Youzhong, 3-10)

μεγάλη έμφαση δίνεται στην εξοικείωση και κατανόηση ενός πολιτισμού διότι μόνο μέσα από τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά μιας κουλτούρας μπορεί κάποιος να μάθει τη γλώσσα της. Η εισαγωγή της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας στο μάθημα ενισχύει την πολιτισμική συνείδηση των σπουδαστών των ξένων γλωσσών ώστε να εκφράζονται στην επικοινωνία με λιγότερες παρανοήσεις.

Στην παρούσα εργασία μου το αντικείμενο μελέτης αποτελείται από την ανάλυση των διαπολιτισμικών διαφορών στο μάθημα μετάφρασης ελληνικής – κινεζικής γλώσσας με σκοπό να βοηθήσω τους φοιτητές να αφαιρέσουν τα διαπολιτισμικά εμπόδια στην επικοινωνία με τους Έλληνες.

Κεφάλαιο 1

1.1 Διαπολιτισμική Επικοινωνία

Ο διαπολιτισμός είναι κυρίως ένας τρόπος σκέψης. Ο σκοπός του είναι συγκεκριμένος και έγκειται στο να ανακαλύψει τις πιθανές διαφορές και συμπληρωματικότητες, τις αλληλεπιδράσεις και τις ολοκληρώσεις ανάμεσα σε γλώσσες και πολιτισμούς που θεωρούνται ασυμβίβαστες και μη συγκρίσιμες. Ανάμεσα στους πολιτισμούς υπάρχουν διαφορές που δεν προϋποθέτουν διαχωρισμούς αλλά αντίθετα επιβάλλουν ενώσεις και σχέσεις².

Με βάση του παραπάνω όρου οδηγούμαστε στην Διαπολιτισμική Επικοινωνία που υπάρχει ουσιαστικά στην καθημερινή μας ζωή χωρίς όμως να τη συνειδητοποιήσουμε. *«Είναι η διαδικασία επικοινωνίας ανάμεσα σε άτομα αλλά και σε κοινωνικούς, πολιτικούς και οικονομικούς θεσμούς διαφορετικών πολιτισμών, όπως οι κυβερνητικές υπηρεσίες, οι επιχειρήσεις, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τα Μ. Μ. Ε. Περιλαμβάνει λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία μέσω διαφόρων κωδίκων.»* Η επιστήμη αυτή αναπτύσσεται με βάση την επιστήμη της επικοινωνίας καθώς προσεγγίζεται διεπιστημονικά, αφού πολλές επιστήμες ή επιστημονικοί τομείς συνεισφέρουν στη μελέτη της, την ερμηνεία της και την αξιοποίησή της, όπως την ανθρωπολογία, την ψυχολογία, την γλωσσολογία, την πολιτισμολογία, την κοινωνιολογία κ.ά.. Η λειτουργία της τόσο μέσα στο σχολικό περιβάλλον, όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό και επαγγελματικό φωτίζεται από την επιστημονική έρευνα

² (Μπερέρης 1999, 26)

και τη γνώση διαφόρων επιστημών, των οποίων τα πορίσματα αξιοποιούμε προς όφελός της³.

Η έρευνά της ξεκίνησε στις ΗΠΑ κατά τις δεκαετίες 40-50 του 20^{ου} αιώνα οι οποίες είναι μια μεταναστευτική χώρα όπου κατοιούν οι άνθρωποι από διάφορες ηπείρους, χώρες και εθνικότητες με διάφορα ήθη και έθιμα. Για να καλλιεργήσει διπλωμάτες με άριστη γλωσσική ικανότητα και πλούσιες πολιτισμικές γνώσεις του κράτους όπου θα πάνε, η αμερικανική κυβέρνηση πραγματοποίησε διάφορα προγράμματα καλλιέργειας προσλαμβάνοντας τους καλύτερους γλωσσολόγους και πολιτισμολόγους για να δώσουν μάθημα. Ένας πασίγνωστος πολιτισμολόγος ήταν ο Edward T. Hall που έγραψε το κλασικό έργο και το πρώτο έργο της μελέτης της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας *The Silent Language*, ο οποίος θεωρείται ιδρυτής της επιστήμης αυτής.

Στη συνέχεια, όλο και περισσότεροι μελετητές έδωσαν έμφαση στην έρευνα της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας. Με την έκδοση του έργου *Intercultural communication theory: Current perspectives* του Gudykunst ιδρύθηκε η επιστήμη της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας ως μια ανεξάρτητη επιστήμη. Από κει πέρα, η έρευνά της άρχισε να γίνεται δημοφιλής με αποτέλεσμα ότι εμφανίστηκαν αρκετοί άριστοι μελετητές της θεωρίας καθώς και ιδρύθηκαν πολλά ακαδημαϊκά ινστιτούτα της έρευνας της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας. Εδώ και 20 χρόνια, έχουν δημοσιευθεί και έχουν εκδοθεί αρκετά άρθρα και έργα. Αυτή τη στιγμή η επιστήμη της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας γίνεται ήδη ανεξάρτητη και ώριμη με σημαντική επιρροή⁴.

1.2 Η έρευνα της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας στην Κίνα

Η ανάπτυξη της επιστήμης αυτής ξεκίνησε πολύ αργότερα στην Κίνα σε σύγκριση με την Αμερική και την Ευρώπη, περίπου από την αρχή της δεκαετίας 80 του 20^{ου} αιώνα. Το 1982 το πρώτο άρθρο που αναφερόταν στις σχέσεις μεταξύ της γλώσσας και του πολιτισμού δημοσιεύθηκε. Όλο και περισσότεροι παιδαγωγοί των ξένων γλωσσών άρχισαν να ενδιαφέρονται για την Διαπολιτισμική Επικοινωνία. Στην μέση της δεκαετίας 80', μερικά πανεπιστήμια διέθεσαν σχετικά μαθήματα, ενώ εκδόθηκαν μερικά ακαδημαϊκά έργα. Το 1995 το 1^ο Διεθνές Συνέδριο της Διαπολιτισμικής

³ (Νικολάου 2008, 6)

⁴ (ZHANG Honglin 2007, 21-23)

Επικοινωνίας της Κίνας διεξήχθη στην Πόλη Χαερμπίν (Ha Er Bin) στο οποίο ιδρύθηκε η *Κινεζική Εταιρεία Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας (CAFIC)*⁵.

Διαφορετικά από τους Αμερικανούς, οι περισσότεροι Κινέζοι μελετητές είναι διδάσκοντες των ξένων γλωσσών. Παρά τη συμμετοχή των μελετητών από άλλους τομείς τα τελευταία χρόνια, η έρευνα περιορίζεται κυρίως στις σχέσεις μεταξύ της γλωσσικής και της πολιτισμικής διδασκαλίας, όπως η πολιτισμική έννοια των λέξεων και της γραμματικής, η επίδραση των πολιτισμικών στοιχείων στην εφαρμογή της γλώσσας κτλ.. Η επιστήμη της Διαπολιτισμικής Έρευνας στην Κίνα ακόμα δεν διαμορφώνεται ως ένα ανεξάρτητο ερευνητικό σύστημα αλλά εξαρτημένη από άλλες επιστήμες.

1.3 Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

Ο όρος «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση» εμφανίστηκε πρώτα στον δυτικό κόσμο με το φαινόμενο της μετανάστευσης καθώς και της παλιννόστησης. Η αυξημένη παρουσία αλλοδαπών θέτει τα σχολεία μπροστά σε καινούργια προβλήματα, όπως είναι το γλωσσικό έλλειμμα αυτών των μαθητών, οι πολιτισμικές διαφορές και η ανεπάρκεια διδακτικών μέσων. Κάτω από τέτοιες συνθήκες, η διαπολιτισμική διάσταση στην εκπαίδευση αποτελεί την αναγκαία προϋπόθεση για την ολοκλήρωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας⁶.

Με τον όρο Διαπολιτισμική Εκπαίδευση εννοούμε όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν ως στόχο την ανάπτυξη της διαπολιτισμικότητας και της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας, δηλαδή την κατάργηση των διακρίσεων, την ισονομία, την αλληλοκατανόηση, την αλληλοαποδοχή και την αλληλεγγύη και απευθύνεται τόσο στους πολιτισμικά διαφορετικούς πληθυσμούς όσο και στον εθνικό πληθυσμό της χώρας υποδοχής⁷.

Στην Κίνα η κατάσταση δεν είναι ακριβώς ίδια διότι ακόμα δεν είναι χώρα αποδοχής των αλλοδαπών. Άλλωστε δεν πρόκειται να μελετηθεί στην παρούσα εργασία η διαπολιτισμική εκπαίδευση στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας

⁵ (HU Wenzhong 1999, 16-18)

⁶ (Δρυ 2012, 7)

⁷ (Γεωργογιάννης 2008, 36)

εκπαίδευσης. Όπως ανέφερα παραπάνω, στην Κίνα αυτοί που άρχισαν να δίνουν προσοχή στον όρο Διαπολιτισμική Επικοινωνία είναι οι διδάσκοντες των ξένων γλωσσών οι οποίοι παρατήρησαν προβλήματα και δυσκολίες που είχαν οι σπουδαστές στην εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας λόγω των μεγάλων πολιτισμικών φραγμών μεταξύ των δύο γλωσσών. Η πραγματοποίηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο μάθημα των ξένων γλωσσών είναι απαραίτητη.

Ο βασικός στόχος της εκμάθησης μιας ξένης γλώσσας έπρεπε να είναι η κατανόηση και η εξοικείωση ενός ξένου πολιτισμού και της νοοτροπίας ενός λαού όχι οι εξετάσεις. Μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στον στόχο αυτό τα τελευταία χρόνια καθώς στο μάθημα των ξένων γλωσσών οι διδάσκοντες τονίζουν να καλλιεργήσουν την επικοινωνιακή δεξιότητα των σπουδαστών αντί για την αναγνωστική και προφορική ικανότητα στο παρελθόν.

Σύμφωνα με τον van Ek⁸, η επικοινωνιακή δεξιότητα συμπεριλαμβάνει 6 πεδία: γλωσσολογική ικανότητα, κοινωνιογλωσσολογική ικανότητα, ικανότητα λόγου, ικανότητα στρατηγικής, κοινωνιοπολιτισμική ικανότητα και κοινωνική ικανότητα. Το να ομιλούν ως φυσικοί ομιλητές δεν ικανοποιεί πια τις ανάγκες της εποχής. Αντιθέτως, ο Kramsch⁹ ισχυρίστηκε ότι καλύτερα να χρησιμοποιείται ο όρος «διαπολιτισμικός ομιλητής» αντί για τον όρο «φυσικός ομιλητής» ως κριτήριο αξιολόγησης του επιπέδου των ξένων γλωσσών.

Για να πραγματοποιηθεί ο παραπάνω στόχος, υποχρεώνεται να καλλιεργήσουμε στο μάθημα των ξένων γλωσσών την ικανότητα της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας των σπουδαστών. Το διεπιστημονικό πεδίο της «Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας» επιδιώκει να αναπτύξει στους μετέχοντες στην εκπαιδευτική διαδικασία ικανότητες, όπως είναι η ευαισθητοποίηση γύρω από το κοινωνικό φαινόμενο της πολυπολιτισμικότητας, η ανοιχτότητα και η αποδοχή του διαφορετικού, η απαλλαγή από προκαταλήψεις και ρατσιστικές αντιλήψεις, η ικανότητα διαχείρισης συγκρούσεων που προκύπτουν από πολιτισμικές διαφορές. Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκονται ειδικότερα, τα εξής: η συνειδητοποίηση των πολιτισμικών συντεταγμένων, αναφορών και προσδιορισμών της συμπεριφοράς μας, η

⁸ (1987, 8)

⁹ (1998, 16-31)

ευαισθητοποίησή μας στην πρόσληψη και αντίληψη των πολιτισμικών διαφορών, η πρόσκληση ενδιαφέροντος και η δραστηριοποίηση κινήτρων για τη γνωριμία ξένων τρόπων σκέψης και δράσης και τέλος, η ανάπτυξη διαπολιτισμικής δεξιότητας¹⁰.

Συνάγεται ότι η συνεργασία της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών με την επιστήμη της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας είναι επίγουσα. Ευτυχώς, όλο και περισσότεροι Κινέζοι διδάσκοντες ξένων γλωσσών συνειδητοποιώντας τον καθοριστικό ρόλο της έρευνας της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας για την διδασκαλία, προσπαθούν να εφαρμόσουν την θεωρία της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας στην διδακτική τους πρακτική. Με την καθοδήγηση των ειδικευμένων στο πεδίο της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας θα βελτιωθεί περαιτέρω η σύγχρονη διδασκαλία των ξένων γλωσσών.

Κεφάλαιο 2

2.1 Η εισαγωγή της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας στο μάθημα νεοελληνικής γλώσσας

Όπως αναφέραμε παραπάνω, ειδικά προβλήματα στην διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας εμφανίζονται σε δύο πλευρές: πρώτη, στην Κίνα αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει κανένα εκδεδωμένο διδακτικό υλικό. Χρησιμοποιείται τώρα στο μάθημα το διδακτικό υλικό εκδεδωμένο από τους ελληνικούς εκδοτικούς οίκους. Τα βιβλία αυτά είναι πιο κατάλληλα για τους Ευρωπαίους παρά τους Κινέζους. Γι' αυτόν τον λόγο ο ρόλος των διδασκόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι καθοριστικός. Εξάλλου, για να μπορέσει ένας Κινέζος να ελιχθεί στην ελληνική κοινωνία, χρειάζεται να αναπτύξει την κοινωνικοπολιτιστική του δεξιότητα ώστε να μπορεί να κινηθεί και να συνδιαλαγεί άνετα μέσα στο ελληνόφωνο περιβάλλον. Έτσι η αρμοδιότητα των διδασκόντων της ελληνικής γλώσσας, εκτός από τη μετάδοση γνώσεων λεξιλογίου, γραμματικής και σύνταξης, περιλαμβάνει επίσης και την ευθύνη για την εισαγωγή και εξοικείωση των φοιτητών με την πολιτισμική και καθημερινή πραγματικότητα της ελληνικής γλώσσας. Όλα αυτά τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γλώσσας μάλλον προβάλλονται ήδη στο διδακτικό υλικό. Για να πραγματοποιηθεί η διαπολιτισμική εκπαίδευση στο μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας, οι διδάσκοντες απαιτούνται να κατέχουν ακόμα και την ικανότητα σύγκρισης των πολιτισμικών διαφορών και ομοιοτήτων ανάμεσα στην ελληνική και την κινέζικη γλώσσα αφού

¹⁰ (Κεσίδου 2007, 2)

γνωρίζουν τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά που επικρατούν σε αντίστοιχες κοινωνίες.

Δεύτερη, η έλλειψη του ελληνοκινεζικού και κινεζοελληνικού λεξικού προκαλεί ακόμα μεγαλύτερο πρόβλημα. Μέσω του ελληνοαγγλικού λεξικού που χρησιμοποιείται συχνά από τους φοιτητές προκαλούνται αρκετές παρεξηγήσεις στην κατανόηση και παραγωγή του προφορικού και γραπτού λόγου. Οι διδάσκοντες απαιτούνται να εξηγήσουν την ακριβή έννοια κάθε λέξης καθώς και την σωστή χρήση της σε διάφορες περιπτώσεις.

Στο Τμήμα μας μετά τα δύο πρώτα έτη των σπουδών, οι φοιτητές προχωρούν στην προσπάθεια της μετάφρασης που απαιτεί στους μεταφραστές όχι μόνο τη σωστή κατανόηση των λέξεων, του περιεχομένου του κειμένου αλλά και την αποφυγή των παρεξηγήσεων που προκαλούν οι πολιτισμικές διαφορές. Η εισαγωγή της διαπολιτισμικής επικοινωνίας στο μάθημα μετάφρασης, από την μια πλευρά συμβάλλει να εξοικειωθούν οι φοιτητές με τα πολιτισμικά στοιχεία των δύο γλωσσών, και από την άλλη βελτιώνει κατά κάποιο βαθμό την ποιότητα της μετάφρασης των φοιτητών. Η καλλιέργεια της ικανότητας της διαπολιτισμικής επικοινωνίας των φοιτητών ήδη αποτελεί το σημαντικότερο στόχο της διδασκαλίας της νεοελληνικής γλώσσας.

2.2 Η επιλογή των έργων του Καζαντζάκη στο μάθημα μετάφρασης ελληνικών – κινεζικών.

Στη διδασκαλία της μετάφρασης, οι θεωρίες διδάσκονται μαζί με τα παραδείγματα από διάφορα μεταφρασμένα έργα των οποίων η επιλογή παίζει ουσιαστικό ρόλο. Καλά μεταφρασμένα έργα βοηθάνε τους φοιτητές να καταλάβουν τις θεωρίες της μετάφρασης καθώς να μάθουν τον σωστό τρόπο πρακτικής. Πριν μερικά χρόνια βρήκαμε ελάχιστα ελληνικά βιβλία μεταφρασμένα μέσω της αγγλικής ή της γαλλικής γλώσσας. Τα τελευταία χρόνια πολλές πολιτισμικές δραστηριότητες υλοποιήθηκαν με αποτέλεσμα ότι και πολλά ελληνικά βιβλία μεταφράζονται στην κινεζική γλώσσα κατεύθειαν από την ελληνική γλώσσα για να εξοικειωθούν οι Κινέζοι αναγνώστες με την ελληνική λογοτεχνία. Παρά το γεγονός αυτό το ποσό είναι ακόμα μικρό σε σύγκριση με τα έργα των άλλων γλωσσών. Άλλωστε οι κατηγορίες περιορίζονται σε ορισμένα θέματα ενώ η ποιότητά τους δεν είναι όλο ικανοποιητική. Είναι μια μεγάλη πρόκληση για τους διδάσκοντες της νεοελληνικής γλώσσας πώς να διαλέξουν τα

αντιπροσωπευτικά έργα αλλά και καλά μεταφρασμένα.

Η σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία δεν είναι τόσο γνωστή στους Κινέζους αναγνώστες όσο η αγγλική, γαλλική, γερμανική κ.ά., στην οποία ο Νίκος Καζαντζάκης είναι ουσιαστικά ένας δημοφιλής συγγραφέας στην Κίνα εκτός από τους δύο άλλους του Νόμπελ. Όχι μόνο διότι τα έργα του είναι εξαιρετικά καλογραμμένα αλλά ο πιο σημαντικός λόγος είναι ότι έχει στενή σχέση με την Κίνα. Στη ζωή του ταξιδεύει δύο φορές στην Κίνα: το 1935 και το 1957 για την οποία γράφει το έργο *Ταξιδεύοντας: Ιαπωνία και Κίνα*. Τον περασμένο αιώνα υπήρχαν ήδη μερικά βιβλία του Καζαντζάκη μεταφρασμένα από την γαλλική ή αγγλική γλώσσα στην κινεζική. Τελευταία οι μελετητές των ελληνικών σπουδών έδωσαν πάλι προσοχή στα έργα του και επανεκδόθηκαν μερικά από αυτά, όπως *Ο Τελευταίος Πειρασμός*, *Ταξιδεύοντας: Ιαπωνία και Κίνα* (το μέρος της Κίνας), *Ο Καπετάν Μιχάλης*, *Βιος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*, μεταφρασμένα κατευθείαν από την ελληνική γλώσσα στην κινεζική.

Στο μάθημα της μετάφρασης ελληνικών – κινεζικών οι διδάσκοντες διαλέγουν κείμενα διάφορων τύπων. Για τα λογοτεχνικά κείμενα προτιμάμε τα έργα του Καζαντζάκη πρώτα διότι υπάρχουν αρκετά μεταφρασμένα βιβλία του και στη συνέχεια διότι οι φοιτητές μπορούν να συγκρίνουν διάφορες εκδοχές των έργων του για να κατέχουν καλύτερες μεταφραστικές δεξιότητες. Το αντικείμενο της παρούσας μελέτης περιορίζεται μόνο στα έργα του Καζαντζάκη και στη συνέχεια θα παρουσιάσω αναλυτικά τα διαπολιτισμικά στοιχεία στα έργα του.

Κεφάλαιο 3

Το 1935 ο Νίκος Καζαντζάκης ταξίδεψε για πρώτη φορά στην Κίνα. Από το έργο που έγραψε μετά το ταξίδι αυτό μπορεί να διαβάσει κανείς την κατανόηση ενός Έλληνα συγγραφέα για την μακρινή χώρα αυτή. Την εποχή εκείνη η Κίνα ακόμα παρέμενε σε μια χαώδη κατάσταση, αλλά ο συγγραφέας, με τα δικά του μάτια και τις αισθήσεις του, διερμήνευσε τα φανταστικά πράγματα της Κίνας.

Η επιλογή του έργου αυτού ως διδακτικό υλικό στο μάθημα μετάφρασης δεν είναι τυχαία, διότι στο έργο αυτό γεμίζουν τα κινέζικα πολιτισμικά στοιχεία, τα ελληνικά πολιτισμικά στοιχεία, καθώς και οι πολιτισμικές παρεξηγήσεις του συγγραφέα και

του μεταφραστή. Η ανάλυση των στοιχείων αυτών συμβάλλει να εξοικειωθούν οι φοιτητές τις διάφορες στρατηγικές μετάφρασης.

Είναι αδύνατο να μην αναφέρουμε τον *Bio και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά* που θεωρείται ορόσημο του σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού. Τα παράγωγα του έργου αυτού, όπως η ταινία, η μουσική και το μπαλέτο πήραν φήμη σχεδόν σε όλο τον κόσμο. Η επιτυχία του έργου αυτού είναι αυτονόητη στην ιστορία της σύγχρονης ελληνικής λογοτεχνίας. Ο Καζαντζάκης περιγράφοντας τη φύση του Ζορμπά μάς δηλώνει τη ζωή των απλών ανθρώπων, ή μπορούμε να πούμε τη ζωή εκείνων από το κατώτερο στρώμα. Τούτος είναι ακριβώς αυτός που ζητούσε ο συγγραφέας, «*μια ζωντανή καρδιά, ένα ζεστό λαρύγγι, μια ακατέργαστη μεγάλη ψυχή, που ακόμα δεν αφαλοκόπηκε από τη μάνα της, τη Γης.*» Το έργο γεμίζει από τα ελληνικά πολιτισμικά στοιχεία, παραδόσεις, ήθη και έθιμα, καθώς και την ζωή των νησιωτών. Ως αντικείμενο μελέτης το έργο αυτό εμπλουτίζει το περιεχόμενο της διδασκαλίας του μαθήματος μετάφρασης.

Διακρίναμε, δύο μεγάλες κατηγορίες που αναφέρονται σε διαφορετικές έννοιες. Αυτές είναι, η αντίληψη της κουλτούρας με Κ, σαν προϊόν -αποτέλεσμα από- σχετική με το υλικό στοιχείο (τέχνη, ιστορία, γαστρονομία, αρχιτεκτονική, κλπ.) και η αντίληψη της κουλτούρας με κ, σαν σκοπό –μέσο για να- που τοποθετείται στην αφηρημένη διάσταση και σχετίζεται με τους πολιτισμικούς κώδικες που χρησιμεύουν για να κινηθεί κάποιος στην καθημερινή ζωή, όπως αξίες,πίστεις και αντιλήψεις, τρόποι συμπεριφοράς και γενικότερα όλα αυτά που τα μέλη μιας κουλτούρας θεωρούν δεδομένα. Διάλεξα μερικές πλευρές των δύο πολιτισμών που εμφανίζονται στα δύο αναφερόμενα έργα του Καζαντζάκη για να συγκρίνουμε τις διαπολιτισμικές διαφορές μεταξύ τους και να μελετήσουμε περαιτέρω την αντιμετώπισή τους.

3.1 Πολιτισμικές συμβολικές σημασίες των ζώων.

Οι λογοτέχνες συνηθίζουν να χρησιμοποιούν ζώα στα έργα τους για να συμβολίσουν κάποια πολιτιστικά στοιχεία. Ο Καζαντζάκης δεν αποτελεί μια εξαίρεση. Γενικά υπάρχουν αρκετές λέξεις στην ελληνική γλώσσα οι οποίες αποτελούνται από τα στοιχεία των ζώων. Τέτοιες λέξεις φανερώνουν τη σοφία του ελληνικού λαού αλλά και τα ήθη και έθιμα ενός έθνους. Στο έργο *Ζορμπάς* ο Καζαντζάκης χρησιμοποιούν λέξεις όπως *θαλασσόλυκος, χαρτοπόντικας* που ζωντανεύουν τους αναφερόμενους

ανθρώπους. Αυτός κατακτά τη θάλασσα με τη δύναμή του θεωρείται λύκος στη θάλασσα ο οποίος είναι σύμβολο της δύναμης στον ελληνικό πολιτισμό. Ωστόσο, παρά τον θαυμασμό στο θηρίο αυτό, ο κινέζικος λαός το φοβάται πιο πολύ. Έτσι στον κινέζικο πολιτισμό του δίνεται υποτιμητική έννοια. Ίδια ιδιότητα δίνεται και στο ποντίκι. Ο κινέζικος λαός σέβεται όσους αγαπάνε τα βιβλία, ενώ το ποντίκι στον κινέζικο πολιτισμό μάλλον είναι το πιο δυσάρεστο ζώο που δεν ταιριάζει καθόλου με ένα *χαρτοπόντικα* στον ελληνικό πολιτισμό. Τέτοιους ανθρώπους τους ανακαλούν στην Κίνα *σκουλήκι των βιβλίων*, ένα ουδέτερο ζώο.

Στο έργο *Ταξιδεύοντας: Ιαπωνία και Κίνα* (το μέρος της Κίνας), δεν βρήκαμε πολλές τέτοιες λέξεις όπως στο έργο *Ζορμπάς*, αλλά πότε πότε παρατηρούμε διάφορα ζώα με τα οποία ο συγγραφέας περιγράφει την Κίνα που βλέπει ο ίδιος. Εκείνα τα ζώα με ελληνικές συμβολικές έννοιες που εμφανίζονται στο έργο τα χρησιμοποιεί ο Καζαντζάκης για να εκφράσει το συναίσθημά του για τον κινέζικο πολιτισμό. Τα ζώα όμως έχουν διαφορετικές συμβολικές έννοιες σε διαφορετικούς πολιτισμούς. Όταν οι αναγνώστες είναι Έλληνες, οι διαπολιτισμικές διαφορές που περιέχει το έργο καλύπτονται αλλά όχι δεν υπάρχουν. Ωστόσο, όταν το βιβλίο μεταφράζεται στην κινέζικη γλώσσα, γεγονός που σημαίνει ότι το αναγνωστικό κοινό είναι Κινέζοι, οι διαπολιτισμικές παρεξηγήσεις που προκαλούνται από διαπολιτισμικές διαφορές αποκαλύπτονται και γίνονται πιο φανερές. Ο λόγος είναι απλός. Οι Κινέζοι αναγνώστες εξοικειώνονται τόσο πολύ με το περιεχόμενο του έργου ώστε δεν θα δεχτούν καμία παρεξήγηση. Ο μεταφραστής πρέπει να επαναφέρει τα κινέζικα πολιτισμικά στοιχεία.

Ο τίτλος του πρώτου κεφαλαίου είναι «*Η χελώνα των εθνών*». Αυτή η χελώνα προέρχεται από τους μύθους του Αισώπου *Ο λαγός και η χελώνα* στον οποίο η χελώνα νικάει τον λαγό με την επιμονή της παρά το αργό περπάτημα. Όπως καταλαβαίνει ο συγγραφέας και όλοι οι Έλληνες, εκείνη την εποχή η Κίνα βρισκόταν σε μια δύσκολη και καθυστερημένη κατάσταση, αλλά δεν σταμάτησε να αναπτύσσεται. Πολλές καινούργιες ιδέες προώθησαν την εξέλιξη της κινεζικής ιστορίας. Ο συγγραφέας την θεωρούσε ως χελώνα από το μύθο του Αισώπου διότι πίστευε ότι θα νικήσει τελικά τα άλλα έθνη. Στον κινέζικο πολιτισμό όμως η χελώνα συμβολίζει μακροβιότητα, ενώ σύμφωνα με κάποια ντοπικά ήθη και έθιμα οι άνθρωποι από μερικά μέρη την θεωρούν βρисиές ή με ειρωνική έννοια. Οι Κινέζοι

αναγνώστες μάλλον θα θεωρήσουν τον τίτλο αυτό ασεβή και εχθρικό, ή αλλιώς ως ευχή του συγγραφέα για την μακροβιότητα της πατρίδας τους, πράγμα που δεν έχει σχέση με το περιεχόμενο του έργου.

Ένα άλλο ζώο που μάλλον θα προκαλέσει παρανόηση είναι ο μεταξοσκούληκας. Έτσι περιγράφει ο συγγραφέας:

«Το πιο μεγαλοφάνταστο σκουλήκι της γης, ο μεταξοσκούληκας, αυτός είναι το αληθινό σύμβολο της Κίνας: σούρνεται απάνω στα φύλλα της μουριάς όλο κοιλιά και στόμα, τρώει, λερώνει, ξανατρώει – ένας ταπεινός βρωμερός σωλήνας με δύο τρύπες. Κι άξαφνα όλο το φαΐ γίνεται μετάξι, το άθλιο σκουλήκι τυλίγεται μέσα στα πλούτη της φαντασίας του και πετάει, με τον καιρό, δύο άσπρες όλο χνούδι φτερούγες.»

Το θεωρεί το ζωάκι αυτό *«με τόση ποίηση κι ευαισθησία»*, και έτσι είναι και ο κινέζικος πολιτισμός, επειδή *«ποτέ άνθρωπος λύτρωσε από τη λάσπη τόσο τέλεια το πνεύμα όσο ο Κινέζος.»* Με μια ολόκληρη παράγραφο, παρουσιάζει την συμβολική έννοια του μεταξοσκούληκα, γεγονός που ίσως δεν θα καταλάβουν πολύ καλά οι Κινέζοι αναγνώστες. Στον κινέζικο πολιτισμό, ο μεταξοσκούληκας θεωρείται σύμβολο της επιμονής και αφιέρωσης. Υπάρχει ένας στίχος στην κινεζική ποίηση: *«ο μεταξοσκούληκας σταματάει να εκκρίνει μετάξι μόνο όταν αποθνήσκει.»* Εννοείται ότι ο μεταξοσκούληκας αφιερώνεται σε όλη του την ζωή χωρίς να ξεκουραστεί ποτέ. Εμφανώς δεν παίζει ίδιο ρόλο στους δύο πολιτισμούς.

Ο Καζαντζάκης ταξιδεύει στην Κίνα όχι σαν απλός τουρίστας, αλλά ταξιδεύει παρατηρώντας πιο πολύ τους ανθρώπους που ζουν στην κινεζική κοινωνία, τις γυναίκες, τους άνδρες, τους γέροντες και τα παιδιά, καθώς και πώς περνάνε ως απλοί ντόπιοι την καθημερινή τους ζωή. Στα μάτια του συγγραφέα οι Κινέζες είναι ζωντανές και ζωηρές, όπως τις περιγράφει: *«... κι άλλες με στρεβλωμένα, κουτσουρεμένα ποδάρια πηδοκοπούν σαν καρακάζες.»* Στον κινέζικο πολιτισμό, η καρακάξα λέγεται *Σιτσίου* που είναι ομόηχη λέξη με την ευτυχία, και έτσι συμβολίζει την χαρά, την ευτυχία και την τύχη. Δεν ταιριάζει στα κινέζικα με την έννοια του *πηδοκοποώ*.

Για τις αναφερόμενες τρεις περιπτώσεις στο έργο *Ταξιδεύοντας*, δεν είναι κατάλληλο να μεταφράσουμε με την ίδια τεχνική μετάφρασης. Για το μεταξοσκούληκα, μεταφράζει αφήνοντάς τον διότι ο συγγραφέας ήδη κάνει αρκετές εξηγήσεις για να

εκφράσει το συναίσθημά του. Για άλλα δύο ζώα προτιμάω την τεχνική μετάφρασης της προσαρμογής. Να βρούμε το ισοδύναμο αντικείμενο στον κινέζικο πολιτισμό για να αντικαταστήσει αυτά τα δύο ζώα εκφράζοντας ταυτόχρονα τη σκέψη του συγγραφέα. Έτσι βρήκαμε ότι την εποχή εκείνη οι Κινέζοι συνήθισαν να χρησιμοποιούν το *κοιμισμένο λιοντάρι* για να δείξουν την δύναμη της πατρίδας στην οποία απλώς δεν ήρθε ακόμα η κατάλληλη στιγμή. Για τις γυναίκες συνήθως οι Κινέζοι τις περιγράφουν σαν σπουργίτια τα οποία πάντα πηδάνε.

3.2 Πολιτισμικές συμβολικές σημασίες του αριθμού.

Σε κάθε πολιτισμό ο αριθμός πάντα παίζει διάφορους ρόλους εκτός από τον βασικό. Για παράδειγμα στον ελληνικό πολιτισμό ο αριθμός «7» συμβολίζει τύχη και θεωρείται από πολλούς ανθρώπους τυχερός τους αριθμός, ενώ ο αριθμός «9» τα υψηλά ιδανικά και τον ιδεαλισμό. Στον κινέζικο πολιτισμό αντίστοιχα ο αριθμός «8» εκπροσωπεί χρήματα ενώ ο «9» συμβολίζει την αιωνιότητα.

Στο διάβασμα του έργου *Ταξιδεύοντας* παρατήρησα μια ενδιαφέρουσα λέξη *τρικυμία*. Ήδη γνώρισα μερικές λέξεις που αρχίζουν από το πρόθημα *τρι-*, όπως *τρίγωνο*, *τριάρι* κτλ., οι οποίες έχουν σημασία των τριών. Στην λέξη *τρικυμία* το πρόθημα δηλώνει μεγαλύτερο και ορμητικότερο κύμα από τα προηγούμενα ενώ στην κινέζικη γλώσσα ο αριθμός «3» δεν έχει τέτοια έννοια. Για να δηλωθεί η έννοια αυτή οι κινέζοι συνήθως χρησιμοποιούν πιο πολύ τον αριθμό «10». Η μετάφραση της λέξης αυτής δεν γίνεται κυριολεκτική βέβαια, και ούτε χρειάζεται να παρασταθεί η έννοια του αριθμού. Η μεταφορική μετάφραση γίνεται αντιληπτική πιο εύκολα από τους Κινέζους αναγνώστες.

Επίσης στο έργο *Ζορμπάς* τα πολιτισμικά στοιχεία φανερώνονται με τη χρήση του αριθμού. Στη φράση «*σε πήε πέντε κι ένα*» το «5» και «1» δεν δηλώνουν πια την απλή έννοια. Προέρχεται από τη φράση «*τρεις και μια*» που δηλώνει μεγάλο φόβο ή τρόμο. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί πέντε που είναι μεγαλύτερο από «*τρεις*» για να δηλώσει πως ο τρόμος είναι ακόμα δυνατότερος. Στον κινέζικο πολιτισμό ο βαθμός υψώνεται. Χρησιμοποιείται αντίστοιχα ο αριθμός 9 για την ίδια φοβερή περίπτωση, όπως «*εννέα θάνατοι κι μια ζωή*» που σημαίνει σε δέκα φορές μπορεί κανείς να πεθάνει 9 φορές αλλά να γλιτώσει μόνο μια φορά. Οι δύο λαοί δίνουν διάφορες έννοιες στους ίδιους 10 αριθμούς, γεγονός που προκαλεί διαπολιτισμικά εμπόδια στη μετάφραση.

3.3 Η μετάφραση των λαογραφικών στοιχείων.

Και στα δύο αναφερόμενα έργα, είναι γεμάτα από τα λαογραφικά στοιχεία των δύο λαών τα οποία περιέχουν το ντύσιμο, την κουζίνα, τις παραδόσεις και τα ήθη και έθιμα. Στο έργο *Ταξιδεύοντας* αναφέρονται πολλά κινέζικα πράγματα που περιγράφει ο συγγραφέας όπως βλέπει διότι δεν καταλαβαίνει την κινέζικη γλώσσα ούτε καν ξέρει τι είναι αυτά. Η κυριολεκτική μετάφραση δεν θα γίνει αντιληπτή από τους Κινέζους αναγνώστες. Για παράδειγμα, «το μανταρινικό σκουφί» μεταφράζεται κυριολεκτικά, αλλά πραγματικά το σκουφί αυτό που φορούσαν πολλοί Κινέζοι της εθνότητας Μαντζού εκείνη την εποχή έχει το δικό του όνομα «*Gua Pi Mao*» από το σχήμα του που μοιάζει με μισή φλούδα καρπουζιού.

Ένα άλλο παράδειγμα είναι η μετάφραση της λέξης «ράσα» που φοράνε οι «βουδιστές καλόγεροι». Εδώ αυτοί οι καλόγεροι που παρατηρούνται από τον συγγραφέα δεν είναι απλοί βουδιστές (έτσι μεταφράζεται). Οι βουδιστές μπορεί να είναι όποιοι πιστεύουν τον Βουδισμό, ενώ οι καλόγεροι είναι ακριβώς εκείνοι που μένουν μόνιμα στον ναό και προσεύχονται στους Βούδες. Έτσι το ένδυμά τους παίρνει ειδική ονομασία «*Na Yi*» αλλά όχι «*Chang Gua*»(ρόμπα) όπως μεταφράζεται στην κινέζικη εκδοχή.

Στην κουζίνα μιας χώρας υπάρχουν περισσότερα στοιχεία που είναι δύσκολα να μεταφραστούν σε μια ξένη γλώσσα, γεγονός που προκαλεί δυσκολίες ταυτόχρονα στην μετάφραση μερικών ιδιωμάτων ή φράσεων σχετικών με γαστρονομικές παραδόσεις. Οι Έλληνες μάλλον δεν ξέρουν τι είναι τα «*παμπάλια αυγά συντηρημένα στον ασβέστη*» αλλά τουλάχιστον μπορούν να φανταστούν την μορφή τους. Οι Κινέζοι όμως δεν θα καταλάβουν την κυριολεκτική μετάφραση αυτού του χαρακτηριστικού κινέζικου φαγητού το οποίο ονομάζεται πραγματικά «*Pi Dan*». Το άλλο συνηθισμένο φαγητό είναι το ρύζι που παίζει ρόλο του ψωμιού στην ελληνική κουζίνα. Ο συγγραφέας ξέρει καλά την παράδοση αυτή και χρησιμοποιεί την φράση «*οι Κινέζοι, οι Κινέζες, τα Κινεζόπουλα έφαγαν το ρύζι τους...*» Στην κινέζικη γλώσσα όμως ποτέ δεν λένε οι Κινέζοι ότι «*έφαγαν το ρύζι*» αλλά «*τελείωσαν το γεύμα*». Στους Κινέζους αναγνώστες το ρύζι εδώ θα τους φαίνεται περίεργο.

Αντίθετη περίπτωση βρίσκεται στο έργο *Ζορμπάς* στο οποίο ο συγγραφέας αναφέρει αρκετά ελληνικά παραδοσιακά πράγματα, όπως *φασκόμηλο*. Ήταν ένα κλασικό και

παραδοσιακό ρόφημα στην ζωή των Ελλήνων και τώρα μάλλον πίνεται πιο πολύ στις ορεινές περιοχές. Υπάρχει ειδική δυσκολία στη μετάφραση τέτοιων χαρακτηριστικών πραγμάτων. Εάν μεταφραζόταν το ρόφημα αυτό κατά την προφορά, θα ήταν ακατανόητο στους Κινέζους αναγνώστες. Εάν μεταφραζόταν κατά την έννοια, θα ήταν λίγο μεγάλη η λέξη και περίπλοκη. Επειδή είναι αφένημα από φύλλα φασκομηλιάς η οποία υπάρχει και στην Κίνα, μπορεί να μεταφραστεί ως κάτι παρόμοιο στον κινέζικο πολιτισμό, όπως *τσάι φασκομήλου*, με αποτέλεσμα ότι οι Κινέζοι αναγνώστες καταλαβαίνουν την έννοια γνωρίζοντας ταυτόχρονα το παραδοσιακό ελληνικό ρόφημα αυτό.

Στο έργο *Ζορμπάς* ο συγγραφέας μάς ζωντανεύει την παραδοσιακή ελληνική κοινωνία και τη ζωή των Ελλήνων. Από πολλές περιγραφές εξοικειώνονται οι Κινέζοι αναγνώστες με τα ήθη και τα έθιμα του ελληνικού λαού. Τέτοιος πολιτισμός δυσκολεύει την κατανόηση. Πώς μπορεί να καταλάβει το ρήμα «*μουντζώνω*» ένας Κινέζος αν μεταφραστεί «*λέει βρισιές με πέντε δάκτυλα*»; Δεν βρήκαμε ούτε μια αντίστοιχη αγγλική λέξη. Ψάχνοντας στο ελληνο-αγγλικό λεξικό βρήκαμε την εξήγηση της λέξης αυτής: *express contempt or abuse by means of an open hand*. Συνήθως οι Έλληνες κάνουν την υβριστική χειρονομία της μούντζας όταν μαλώνουν κάποιον ή θέλουν να δηλώσουν την περιφρόνηση σε κάποιον. Τέτοια συνήθεια δεν υπάρχει στον κινέζικο πολιτισμό. Ωστόσο η μεταφορική μετάφραση θα καλύπτει τον ελληνικό πολιτισμό που θέλει ο συγγραφέας να παρουσιάσει. Για τον τελευταίο σκοπό μπορεί ο μεταφραστής να προσθέσει υποσημείωση για να εξηγήσει καθαρά τη συνήθεια αυτή του ελληνικού λαού.

Όσες λέξεις έχουν ιστορία ή εθνικά χαρακτηριστικά μεταφράζονται με δυσκολίες. Ειδικά στο έργο *Ζορμπάς* πολλά πράγματα με ελληνικά χαρακτηριστικά δεν μεταφράζονται πολύ σωστά ή, ας πούμε, όχι πολύ κατάλληλα. Όπως το *σαντούρι* που πρόκειται για αρχαίο μουσικό όργανο που πιθανόν προέρχεται από την Περσία και από την οποία διαδόθηκε τόσο προς την Ινδία και την Κίνα, όσο και δυτικά προς την Μέση Ανατολή και την Βαλκανική. Το κινέζικο σαντούρι τροποποιήθηκε και δεν είναι τώρα ακριβώς το ίδιο με αυτό που διαδόθηκε προς την Ελλάδα. Στη μετάφραση ο δανεισμός της κινέζικης λέξης «*Yang Qin*»(κινέζικο σαντούρι) θα προκαλέσει παρεξήγηση ότι στην Ελλάδα έχει κινέζικο σαντούρι. Για να δηλωθεί ο ελληνικός πολιτισμός μπορεί να μεταφραστεί το *σαντούρι* κατά την προφορά. Στο έργο αυτό μια

άλλη καθημερινή λέξη «σπίρτο» διηγείται την ελληνική ιστορία. Όπως περιέγραψε: «..... πόσα τούρκικα κεφάλια έκοψα και πόσα τούρκικα αυτιά έβαλα στο σπύρτο – καθώς το συνηθούνε στην Κρήτη.....» είναι δύσκολο να κρίνουμε αν το σπύρτο σημαίνει εκείνο το ξυλάκι για φωτιά ή αυτό από την απόσταξη οίνου. Επειδή εξηγείται παρακάτω ότι το να ρίξουν τα αυτιά των εχθρών στη φωτιά ήταν μια συνήθεια στην Κρήτη στα πολεμικά χρόνια για να εκφράσουν το μίσος τους, μας δίνονται πληροφορίες για να διαλέξουμε μια σωστή μετάφραση.

Συμπέρασμα

Γενικά όταν ο μεταφραστής διαχειρίζεται την μετάφραση, χρειάζεται να σκεφτεί όχι μόνο την κυριολεκτική έννοια μιας λέξης ή φράσης, αλλά και να προσέξει την πολιτισμική έννοιά της. Δύο μέθοδοι κυριαρχούν τώρα στον μεταφραστικό κλάδο: η μια είναι να παραμένουν τα ξένα πολιτισμικά στοιχεία στην μεταφρασμένη εκδοχή και η άλλη είναι να προσαρμοστούν στον πολιτισμό-στόχο. Κατά τη μελέτη, οι λέξεις σχετικές με το υλικό στοιχείο οι οποίες δηλώνουν την τέχνη, ιστορία κτλ. μεταφράζονται πιο πολύ με την πρώτη μέθοδο, ενώ οι παροιμίες, οι ιδιωματισμοί και γενικότερα οι φράσεις που τοποθετούνται στην αφηρημένη διάσταση και σχετίζονται με τους πολιτισμικούς κώδικες που χρησιμεύουν για να κινηθεί κάποιος στην καθημερινή ζωή, όπως αξίες,πίστεις και αντιλήψεις, τρόποι συμπεριφοράς, μεταφράζονται κυρίως με την δεύτερη μέθοδο.

Στο έργο *Ζορμπάς* οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο μεταφραστής είναι μονόπλευρες. Ωστόσο στο έργο *Ταξιδεύοντας: Ιαπωνία-Κίνα*, τα διαπολιτισμικά εμπόδια αναδεικνύονται ιδιαίτερα εμφανή. Από την μια πλευρά ο συγγραφέας αντιμετωπίζει το πρόβλημα διαπολιτισμού στην συγγραφή του, και από την άλλη ο μεταφραστής αντιμετωπίζει το ίδιο πρόβλημα. Αυτός υποχρεώνεται να μεταφράσει τα στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού με κατάλληλες κινέζικες λέξεις, εξάλλου αναγκάζεται να επαναφέρει με ακρίβεια τα στοιχεία του κινέζικου πολιτισμού τα οποία εκφράζονται ίσως ακατάλληλα από τον συγγραφέα λόγω της έλλειψης των αντίστοιχων πολιτισμικών γνώσεων ή των γλωσσικών εμποδίων. Για την τελευταία περίπτωση η μοναδική μέθοδος είναι η μετάφραση προσαρμογής.

Η εισαγωγή της *Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας* στο μάθημα μετάφρασης βελτιώνει

αναμφισβήτητα την ποιότητα της διδασκαλίας με την οποία οι φοιτητές μπορούν να αποκτήσουν καλύτερη ικανότητα της *Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας*. Και τα δύο έργα αυτά είναι κλασικά και εκπροσωπευτικά για την διδασκαλία της μετάφρασης, όχι μόνο στη γλώσσα, αλλά και στο περιεχόμενο, στο νόημα. Για αυτό τον σκοπό, χρησιμοποιούνται ως καλό παράδειγμα στο μάθημα μετάφρασης ελληνικών – κινεζικών και για να πραγματοποιηθεί η αφαίρεση των διαπολιτισμικών εμποδίων στην πρακτική της μετάφρασης.

Ελληνική Βιβλιογραφία:

1. Γεωργογιάννης Π.: «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση», Στο: *Επιστημονική σειρά: Βηματισμοί για μια αλλαγή στην εκπαίδευση*. Πάτρα 2008.
2. Γκόβαρης, Χ.: *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός 2001.
3. Δρυ Ιωάννα: *Σύγκριση εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της γραμματικής σε μη φυσικούς ομιλητές στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση (μεταπτυχιακή εργασία)*. Πάτρα 2012.
4. Κεσίδου Αναστασία: «Διαπολιτισμική Επικοινωνία: προσεγγίσεις και πρακτικές». Στο: *Επιμορφωτικό Σεμινάριο: Διαπολιτισμική Επικοινωνία στο σχολείο και την σχολική τάξη, Περίληψεις εισηγήσεων*. Θεσσαλονίκη 2007.
5. Μπερέρης Πέτρος: *Μορφές διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και κοινωνικής ενσωμάτωσης παιδιών μεταναστών στην Ελλάδα (διδακτορική διατριβή)*. Αθήνα 1999.
6. Νικολάου, Γιώργος: «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Επικοινωνία». Στο: *Επιμορφωτικό Σεμινάριο: Διαπολιτισμική εκπαίδευση: στόχοι και διδακτικές εφαρμογές*. Αθήνα 2008.

Αγγλική Βιβλιογραφία:

7. Kramsch, C: *The privilege of the intercultural speaker*. In M. Byram and M. Fleming (eds.) 1998.
8. Leeds-Hurwitz, W: *Notes in the History of Intercultural communication: the Foreign Service Institute and the Mandate for Intercultural Training*. In J.N.Martin, T.K. Nakayama & L. A. Flores 1998.
9. Van Ek, J: *Objectives for foreign language learning. Volume II: Levels*. Strasbourg: Council of Europe 1987.

Κινέζικη Βιβλιογραφία:

10. HU Wenzhong: *Introduction to Intercultural Communication*. Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press 1999.
11. LI Yujian: “Current Situation and Analysis of Middle School English Teaching in China”. *Journal of Shanxi Teachers University (Social Science Edition) Graduate thesis special issue* 36 (5-2009): 200-202.
12. SHEN Liwen: “Analysis of Chinese and Western Cultural Differences and Translation

- Barriers". *Journal of Tianjin Foreign Studies University* 4 (1999): 21-25.
13. SUN Youzhong: "Ten relationships in English education – On the basic principles of the national standards of the teaching quality of the English discipline". *Foreign Language Education in China(Quarterly)* 7-1 (2-2014): 3-10.
 14. WANG Shouren: "On Deepening the Reform in College English Teaching in China". *Foreign Languages In China* 7-2 (3-2010): 4-7,20.
 15. WANG Shouren, WANG Haixiao: "On the State of College English Teaching in China and Its Future Development". *Foreign Languages In China* 8-5 (9-2011): 4-11,17.
 16. WANG Xingyan: "An Analysis of the Cultural Dislocation Phenomenon in Cross-Cultural Translation". *Journal of Shenyang Agricultural University (Social Science Edition)* 13 (1-2011): 74-77.
 17. XU Jianping, ZHANG Rongxi: "Foreignization and Domestication: an Examination from the Perspective of Cross-cultural Translation". *Chinese Translators Journal* 23-5 (9-2002): 36-38.
 18. ZHANG Honglin: *Intercultural approach to foreign language teaching*. Shanghai Foreign Language Education Press 2007.
 19. ZHANG Jie, GAO Lei: "On Translation Strategies in Translation of Cultural Differences". *2nd International Conference on Applied Social Science* (2012).